

William Shakespeare

Opere XII

Traducere de Horia Gârbea

Prefață de Dana Moușă

Note de Horia Gârbea și George Volceanov

Henric al VIII-lea

Traducere de Lucia Veronă

Note de Horia Gârbea și George Volceanov

Prefață de Dana Moușă

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Henric al VIII-lea

Coperta colecției: Mircia Dumitrescu
Layout: Anna Orban
Redactor: Teodor Dună
Tehnoredactor: Emilia Petre

www.tracusarte.ro
Editura Tracus Arte
București, Str. Sava Henția nr. 2, sector 1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SHAKESPEARE, WILLIAM

Opere / William Shakespeare. - București: Tracus Arte, 2017-
vol.

ISBN 978-606-664-669-7

Vol. 12 : Henric al V-lea / trad. de Horia Gârbea; pref. de Dana Monah; note de Horia Gârbea și George Volceanov; **Henric al VIII-lea** / trad. de Lucia Verona și Horia Gârbea, pref. de Lucian Ghita; note de Horia Gârbea și George Volceanov; **Sir Thomas More** / trad. de Alexandru Călin, Anca Tomuș, Lucia Verona și George Volceanov; pref. și note de George Volceanov. - ISBN 978-606-664-890-5

- I. George Volceanov (ed.)
- II. Horia Gârbea (trad.)
- III. Dana Monah (pref.)
- IV. Lucia Verona (trad.)
- V. Lucian Ghita (pref.)
- VI. Alexandru Călin (trad.)
- VII. Anca Tomuș (trad.)

821.111

William Shakespeare

Opere XII

Ediție coordonată și îngrijită de George Volceanov

Henric al V-lea

Traducere de Horia Gârbea

Prefață de Dana Monah

Note de Horia Gârbea și George Volceanov

Henric al VIII-lea

Traducere de Lucia Verona și Horia Gârbea

Prefață de Lucian Ghita

Note de Horia Gârbea și George Volceanov

Sir Thomas More

Traducere de Alexandru Călin, Anca Tomuș,

Lucia Verona și George Volceanov

Prefață și note de George Volceanov

București, 2017

Cuprins

Henric al V-lea / 5

Henric al V-lea și gâncevile criticii

– Dana Monah / 7

Henric al V-lea

Traducere de *Horia Gârbea*

Note de *Horia Gârbea și George Volceanov* / 19

Henric al VIII-lea / 151

Henric al VIII-lea: spectacolul puterii și dezvrăjirea teatrului

– Lucian Ghita / 153

Henric al VIII-lea

Traducere de *Lucia Verona și Horia Gârbea*

Note de *Horia Gârbea și George Volceanov* / 169

Sir Thomas More / 303

Sir Thomas More: Shakespeare, coautor al unei piese cenzurate

– George Volceanov / 305

Sir Thomas More

Traducere de *Alexandru Călin, Anca Tomuș, Lucia Verona*

și *George Volceanov*

Note de *George Volceanov* / 321

Henric al V-lea

Henric al V-lea

HENRIC AL V-LEA ȘI GÂLCEVILE CRITICII

DATARE ȘI CONTEXT

Henric al V-lea este, în mai multe privințe, o piesă derutantă pentru cititorul contemporan: cu trei scene redactate integral sau parțial în limba franceză, cu o prințesă care învață cu entuziasm limba cuceritorului și un rege care se străduiește să o cucerească, deși e clar că ea e deja a lui, cu un Cor care se încapătânează să anunțe, înainte de fiecare act, evenimente care nu vor avea, de fapt, loc și care îl roagă pe spectator, în repetate rânduri, să participe, cu imaginația sa, la crearea ficțiunii scenice, „imnul național britanic în cinci acte”¹, a fost puțin jucată în afara spațiului anglo-saxon și pare să ascundă nenumărate paradoxuri.

Piesa, care încheie cea de-a doua tetralogie și, astfel, ciclul pieselor consacrate de Shakespeare istoriei Angliei, poate fi datată cu o precizie neobișnuită: Corul dinaintea Actului V face referire la un eveniment sperat de spectatorii premierei și ai primelor spectacole, și anume întoarcerea victorioasă din campania din Irlanda a lui Robert Devereux, conte de Essex, ipoteză acceptabilă doar în perioada martie-iunie 1599. Jucată pentru prima dată de trupa Oamenii

1. Trevor Nunn, în Ralph Berry, *On Directing Shakespeare: Interviews with Contemporary Directors*, Croom Helm / Barnes and Noble, London and New York, 1977, p. 57.

Lordului Șambelan, piesa trebuie să fi fost așteptată cu interes de publicul elisabetan, curios să vadă ultimul episod din „foiletonul” consacrat maturizării prințului Hal. La finalul piesei anterioare, *Henric al IV-lea*, Partea a doua, Epilogul le promisese spectatorilor că „umilul nostru autor va continua povestea cu Sir John și vă va desfăta cu frumoasa Katherina a Franței”. Astfel, deși ne-ar putea surprinde, după cum observă Emma Smith², în ochii contemporanilor lui Shakespeare principala atracție a ultimei verigi a tetralogiei era reprezentată de materialul comic (și probabil nu mică le-a fost dezamăgirea când Shakespeare l-a omorât în culise pe veselul cavaler).

S-a discutat mult despre unitatea celei de-a doua tetralogii și despre continuitatea dintre cele două cicluri de piese istorice. Tillyard afirmă că „Shakespeare și-a conceput cea de-a doua tetralogie ca pe o mare unitate”³ și își sprijină afirmația pe rugăciunea lui Henric dinaintea bătăliei de la Azincourt, care face referire la un eveniment dramatizat în *Henric al IV-lea*, Partea a doua: „Și numai azi, Tu, Doamne, nu gândi / La fapta rea prin care tatăl meu / A luat coroana” (Actul IV, Scena 1). Și totuși, așa cum au remarcat ulterior criticii, trimiterile la primele trei piese ale ciclului (*Richard al II-lea*, *Henric al IV-lea*, Partea întâi și *Henric al IV-lea*, Partea a doua) sunt sporadice, iar legătura dintre veselul prinț Hal și războinicul rege Henric pare a fi destul de slab conturată. *Henric al V-lea* nu face nicio aluzie la tinerețea prințului Hal, iar atunci când cere îngăduință publicului pentru povestea proaspăt încheiată, Corul invocă trilogia consacrată lui *Henric al VI-lea*, iar nu piesele recente, care îl aveau drept protagonist pe viitorul rege Henric al V-lea: „Cum ce-am scris despre asta v-a plăcut, / Primiți și-această piesă ca-n trecut”.

2. Emma Smith, Introduction, în *King Henry V*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, p. 8.

3. E. M. W. Tillyard, *Shakespeare's History Plays* (1944), Penguin Books, 1966 p. 242.

CELE DOUĂ TEXTE ȘI AMBIGUITĂȚILE EROULUI

Ca și pentru celelate piese istorice, Shakespeare a împrumutat materialul istoric din *Cronicile* lui Raphael Holinshed (ediția 1587), care îl urmează îndeaproape pe Edward Hall (*The Union of the Two Noble Houses of Lancaster and York*, 1548), dar s-a inspirat și din dramatizări ale poveștii regelui Henric, ca, de exemplu, piesa anonimă *The Famous Victories of Henry the Fifth* (1598). Ca de fiecare dată, dramaturgul adaptează materialul împrumutat, face adăugiri, omiteri sau permutări, transformându-l, astfel, pe rege într-un personaj mult mai interesant și mai ambiguu decât cel din surse. Cele două versiuni textuale ale piesei par să propună perspective contradictorii asupra protagonistului. În acest sens, așa cum observă Annabel Patterson⁴, *Henric al V-lea* constituie o provocare unică pentru cercetători, căci istoria textuală este marcată de dezacorduri majore cu privire la sensul și funcția culturală a piesei. E ironic, scria J. H. Walter⁵, că o piesă care are în centru ideea de unitate a putut provoca atâta discorde printre comentatori!

Textul tipărit în timpul vieții lui Shakespeare este cel al ediției *in-cuarto*, intitulată *The Chronicle History of Henry the Fifth, with his battle fought at Agincourt in France* (1600). Alte două ediții *in-cuarto* au fost publicate în 1602 (Q2) și, respectiv, 1619 (Q3), acestea propunând mici modificări și corecturi textului inițial. Piesa jucată de Oamenii Lordului Șambelan are cam jumătate din lungimea ediției *in-folio* din 1623 (*The Life of Henry the Fifth*), cea

4. Annabel Patterson, „Henry V: Text and History”, în Graham Holderness (ed.), *Shakespeare's History Plays. Richard II to Henry V*, New Casebooks, 1992, p. 167.

5. J. H. Walter, Introduction, în *King Henry V* (1954), Methuen, London and New York, 1987 p. XIV.

considerată corectă și folosită ca text de referință de majoritatea editorilor contemporani. Ediția *in-cuarto* omite numeroase pasaje care aruncă umbre asupra figurii protagonistului, ceea ce îi permite să-l înfățișeze pe Henric în ipostaza regelui-erou, un dublu îndepărtat și idealizat al reginei Elisabeta⁶. Dispare, astfel, conversația episcopilor din Actul I Scena 1, care își propun să îl momească pe Henric să cucerească Franța, sperând că, astfel, va uita să reclame averile bisericii, sau remarcă hangitei, care îl acuză pe rege de moartea lui Falstaff: „Regele și-a vărsat toată supărarea asupra lui. De-aici i se trage” (II, 1), precum și o bună parte din episodul asediului portului Harfleur, în care regele îi amenință pe cetățenii asediați că, dacă nu se predau, soldații săi le vor silui fecioarele și le vor omorî bătrânii. De asemenea, din ediția *in-cuarto* sunt eliminate Corurile (și, astfel, și aluzia la întoarcerea victorioasă a contelui de Essex din Irlanda, singura referință incontestabilă, din întregul canon shakespearian, la un eveniment contemporan⁷), precum și Epilogul, care recunoaște cu amărăciune zădărnicia marii victorii de la Azincourt („Dar alții au domnit, necumpătat: / Franța pierdută, Anglia-nsângerată”).

Majoritatea comentatorilor consideră că ediția *in-cuarto* este inferioară valoric celei *in-folio*, iar interesul pentru studierea textului jucat în timpul vieții lui Shakespeare a fost mult timp umbrit de teoria „*in-cuarto*-urilor rele” (a variantelor corupte, neautorizate, reconstituite din memorie de către actori. Cum în cazul piesei *Henric al V-lea* fragmentele omise de către *in-cuarto* au dimensiuni atât de importante, cercetătorii au formulat alte ipoteze⁸ cu privire la motivele omisiunilor: acestea ar putea fi explicate din rațiuni

6. *Ibid.*, p. 174.

7. Gary Taylor, Introduction, în *Henry V*, Oxford University Press, Oxford, 1982, p. 7.

8. J. H. Walter (ed.), *King Henry V*, Cambridge, Mass., 1954, p. xxxv, citat de Annabel Patterson, *op. cit.*, p. 169.

estetice, politice (cenzura) sau socio-economice (distribuție redusă în turneele în provincie).

Andrew Gurr⁹ arată că ediția *in-cuarto*, derivată dintr-un manuscris original, este cea mai apropiată de versiunea jucată în 1599, fiind prima dintr-o lungă serie de adaptări menite să aducă în fața publicului o ipostază „acceptabilă” a celebrului rege. Gurr este convins că Shakespeare scria pentru sine, conștient că manuscrisul original era prea ambiguu pentru a putea fi montat fără modificări importante.

Ediția *in-folio* propune o perspectivă mult mai nuanțată asupra protagonistului, perspectivă surprinsă foarte plastic de criticul american Norman Rabkin¹⁰ într-un articol din 1981: la fel ca în desenele în care privitorul poate vedea fie un iepure, fie o rață, dar nu amândouă animalele în același timp, *Henric al V-lea* cuprinde două piese, două versiuni radical opuse ale protagonistului, pe care însă cititorul nu le poate accepta simultan. El trebuie să aleagă între o piesă având drept protagonist un erou creștin, un rege carismatic, și o piesă cinică, despre un tiran machivelic, un „criminal de război”¹¹ (John Sutherland), care doar joacă rolul regelui erou. Într-adevăr, în mod constant, acțiunile regelui și ale camarazilor săi contrazic istoria povestită de Cor, ceea ce crează impresia că înăuntrul piesei „oficiale” se ascunde una secretă¹², destinată cititorului meticulos (mai puțin spectatorului, care, vrăjit de poezia versurilor acestui ciudat mediator, nu este atât de sensibil la discordanțe și contraziceri).

9. Andrew Gurr, Introduction, în *King Henry V* (1992), The New Cambridge Shakespeare, Cambridge University Press, Cambridge, 2005 p. 62.

10. Norman Rabkin, „Either / or: responding to *Henry V*”, în *Shakespeare and the Problem of Meaning*, University of Chicago Press, Chicago, 1981.

11. În eseu „Henry V, War Criminal?” din culegerea *Henry V, War Criminal? And Other Shakespeare Puzzles*, Oxford World's Classic, Oxford University Press, Oxford, 2000.

12. John Arden, *apud* James Loehlin, *Shakespeare in Performance: Henry V*, Manchester University Press, Manchester, 1996, p. 1.

Potrivit lui Andrew Gurr, Corul (personaj nu foarte frecvent în piesele shakespeariane) nu este o adăugire ulterioară, pentru că el face referiri la evenimente contemporane cu perioada primei montări, și are rolul de a încuraja reacția emoțională a publicului, susținând astfel o „lectură patriotică”¹³ a piesei. Corul îl apropie pe cititor sau spectator de rege, îi dă senzația că pătrunde în intimitatea eroului și revine înaintea fiecărui act, asemenea unui narator omniscient, dirijând percepția receptorului, anunțând și comentând evenimentele. Corul este un pictor desăvârșit, remarcă ironic Gurr, însă „pânzele sale nu sunt niciodată cele pe care le vom vedea pe scenă”¹⁴.

Astfel, Prologul anunță ambiția piesei de a reprezenta scenele de luptă („Ce nu putem înfățișa, cu gândul / Să construim – tăiați un singur om / În părți o mie, veți avea armată”), însă, în afara momentului în care regele își trece în revistă trupele înainte de asediarea portului Harfleur, armata nu prea apare în *Henric al V-lea*. Cel de-al doilea Cor precizează că „Din Londra – ne mutăm la Southampton”, însă actul începe la Londra, cu confruntarea din Eastcheap. Corul care precede Actul III anunță că întreaga flotă a plecat în Franța („Și Anglia lăsați-o adormită / Ca-n somnul morții. Doar bunici, copii, / Femei bătrâne, toți trecuți de vârstă / Puterii sau prea mici s-o aibă stau / De strajă.”), pentru ca apoi să aflăm că doar o pătrime a plecat în Franța, iar englezii sunt inferiori numeric francezilor. Însă Corul cel mai înșelător, potrivit lui Andrew Gurr, este cel care intervine înaintea Actului IV: el anunță că Henric își încurajează soldații, în noaptea de dinaintea bătăliei de la Azincourt, „tot mergând din post în post / Și de la cort la cort”, scenă pe care spectatorul nu o poate vedea; îl vede, în schimb, pe rege cum se ciondănește cu soldații și nu poate să nu remarce că răspunsul său, atunci când aceștia vor să știe dacă războiul este drept, este evaziv, imprecis.

13. Andrew Gurr, *op.cit.*, p. 7.

14. *Ibid.*, p. 9.

În mod paradoxal, în piesa aceasta, marcată de prezența Corului, care își asumă rolul de mediator ce însoțește publicul în povestea shakespeariană, care oferă cu amabilitate lămuriri, se comunică cu destul de multă dificultate. Pe de o parte, Corul interpretează greșit ceea ce se petrece pe scenă, iar pe de altă parte piesa cuprinde trei scene scrise integral sau parțial în franceză, precum și personaje care vorbesc o engleză regională. Așa cum arată Jean-Michel Déprats¹⁵, problemele lingvistice (traducerea, învățarea limbii engleze, glumele bilingve) care au în comun ideea de mediere, de negociere, nu sunt marginale în *Henric al V-lea*, ci ele structurează jocurile politice. Nu întâmplător, în două din scenele „frânzuzești” protagoniștii apelează la serviciile unui „interpret”, iar căsătoria regelui Henric cu prințesa Catherine de Valois, stipulată în tratativele de pace, este hotărâtă în urma simpaticului dialog „franglez” dintre viitorii miri, încheiat cu un sărut care unește, cel puțin pentru o vreme, limbile și inimile. Ton Hoenselaars¹⁶ a arătat că, în scena în care regele îi face curte prințesei franceze, limba engleză capătă treptat din ce în ce mai multă importanță în conversație, domină limba franceză, tot așa cum aceeași limbă engleză a devenit, treptat, limba oficială la Curte în timpul domniei Regelui Henric al V-lea (personajul istoric).

15. Jean-Michel Déprats, „A French History of Henry V”, în Ton Hoenselaars (ed.), *Shakespeare's History Plays. Performance, Translation and Adaptation in Britain and Abroad*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, p. 78.

16. Ton Hoenselaars, „World Citizens in Henry V and The Merry Wives of Windsor”, în *Actes des Congrès de la Société Française Shakespeare*, No. 12, 1994, *Cosmopolitisme et insularité*, p. 124.